

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

PRÁVNICKÁ FAKULTA

KATEDRA VEŘEJNÉ SPRÁVY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Poslání neziskového sektoru v současné společnosti

Předkládá: Martina Viktorová

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Jan Lego, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma “Poslání neziskového sektoru v současné společnosti“ zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem pro vědeckou práci obvyklým.

Poděkování

Tímto listem chci poděkovat zvláště mému vedoucímu práce Mgr. Jan Lego, Ph.D. za trpělivost s mojí prací a za poskytnutí cenných rad zvláště na začátku psaní, kdy mi pomohl nasměrovat bakalářskou práci správným směrem.

Obsah

Prohlášení

Poděkování

Úvod

1.	Vývoj a podstata neziskového sektoru	1
1.1	Pojmové vymezení	2
1.2	Sektorové vymezení	3
1.3	Vymezení podle strukturálně – operacionálních požadavků na definici neziskových organizací	6
1.4	Rozdělení NNO dle funkce	7
1.5	Členění neziskových organizací dle současné platné právní úpravy	8
1.6	Veřejná a vzájemná prospěšnost	10
1.7	Vymezení neziskového sektoru dle Rady vlády pro nestátní neziskové organizace	12
1.8	Filantropie, charita, dobrovolnictví	13
1.9	Cíle neziskové organizace	17
2.	Historie neziskového sektoru	19
2.1	Rekodifikace soukromého práva	22
3.	Obecné právní náležitosti k chodu neziskové organizace	25
3.1	Vznik právnické osoby	25

3.2 Účel právnické osoby.....	26
3.3 Orgány právnické osoby	26
3.4 Zrušení a zánik právnické osoby	27
3.5 Legislativní rámec neziskových organizací	28
4. Neziskový sektor a jeho financování	30
4.1 Vícezdrojovst	30
4.2 Samofinancování a fundraising	31
4.3 Neziskovost.....	32
4.4 Osvobození od daní	32
4.5 Druhy financování neziskové organizace, zdroje financování	33

Závěr

Resumé

Použité zdroje

Seznam příloh

Úvod

Tématem mé bakalářské práce je otázka Poslání neziskového sektoru v současné společnosti, což je úvaha, na které je, díky rozdílným pohlížením na neziskový sektor jen nelehké odpovědět, stejně je těžké ji i orámcovat a stanovit jasnou definici.

„The concept of third sector has appeared more and more in the media. However, often the term and its content are unknown even to those, who are dealing with it in public Administration and in different fields of social research.“¹

V této práci se chci zabývat tématem bližšího představení a vymezení pojmu Neziskový sektor, stejně jako tématu vzniku a důvodu vzniku neziskových organizací a pochopení pojmů úzce spjatých s neziskovým sektorem, pojmy, kterými jsou, filantropie, dobrovolnictví, fundraising, dotace a další.

Při pochopení, jak neziskový sektor funguje, je důležité se zaměřit i na financování, které je základním rozlišovadlem mezi sektorem občanským, tzv. třetím sektorem a mezi sektorem veřejným. Právě zde vzniká to orámcování toho, jak se lidé můžou do dané neziskové organizace zapojit, jak se můžou stát dobrovolníky, jak můžou pomáhat na vývoji společnosti.

Neziskový sektor je téma, které je důležité pochopit a zajímat se o něj, neboť v současném období se vytváří organizace, které pomáhají zachraňovat životní prostředí, pomáhají menšinám a lidem, kteří jsou nějakým způsobem znevýhodněni a státy nemají moc či prostředky řešit tyto problémy, které ale často jsou pojítkem mezi státem, spokojeným občanem, demokracií a solidaritou.

Mým dalším cílem je tedy krátké představení toho, jak neziskový sektor je nedílnou součástí vládnutí zemí, nedílnou součástí našich denních úkonů a poukázat, že bez neziskového sektoru by vypadl článek, který spojuje občany a jejich zájem o druhé a veřejný sektor.

¹ Citace: Martti Muukkonen (1999) HYÁNEK, Vladimír. Neziskové organizace: teorie a mýty. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5651-0

Posledním cílem pro tuto práci je se zaměřit na úpravu neziskového sektoru v České republice a poukázat na novou právní úpravu, která vznikala s rekodifikací Občanského zákoníku, a jež vytvořila pevnější mantinely pro fungování právnických osob, do nichž spadají i neziskové organizace.

1. Vývoj a podstata neziskového sektoru

Význam a pojetí neziskového sektoru není v české právní úpravě přesně pojmově vyjádřeno a pojem nezisková organizace se střetává v publikacích knižních i internetových vždy s jinou definicí.

Je to uzpůsobeno tím, že princip, na kterém neziskový sektor funguje je v lidské společnosti silně zakotven, avšak jeho vývoj, zvláště v oblastech sociologicko-ekonomických se neustále vyvíjí a v průběhu historických etap se náhled na fungování neziskového sektoru měnil a formoval do jiných pojmosloví dle toho, jak se v té době nahlíželo na dobrovolnictví, na svobodu se sdružovat, na základní lidská práva a svobody, na chápání podstaty bití dle náboženských ustanovení či dle mocenských teorií.

Veškeré organizace jsou ekonomickými subjekty, což znamená, že vstupují na trh, vytváří nabídku a poptávku – základní definice ekonomického přínosu organizací. Organizace plní i sociální roli, jelikož zaplňují mezery mezi tržním selháním, kde trh není schopen či ochoten zajistit příslušné služby a statky a pomáhají zaplňovat mezery i ve vládním selhání, kde doplňují nabídku statků a služeb, které stát poskytuje prostřednictvím svých výdajových programů, avšak jen v minimální úrovni. Sociální role spočívá v poskytování statků²

Pro společnost je důležité mít neziskový sektor, jelikož skrze něj je umožněno občanům vykonávat své právo sdružovací, které je zakotveno v článku 20, odstavec 1, oddíl druhý – politická práva, hlava druhá – lidská práva a základní svobody v Ústavním zákoně č. 2/1993 Sb. Listina základních práv a svobod, kde se stanoví, že Právo svobodně se sdružovat je zaručeno. Každý má právo spolu s jinými se sdružovat ve společnostech a jiných sdruženích.³ Kromě svého práva na sdružování pomáhají neziskové organizace ve vytváření prostoru pro uspokojování specifických potřeb a dávají možnost aktivně se podílet na výkonu demokracie a kontrolují

² DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. Nevýdělečné organizace v teorii. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-799-7 str. 19

³ Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

a usměrňují státní moc. Přidanou hodnotou v tomto procesu je i to, že dávají prostor občanům být aktivní součástí občanské společnosti dané země.⁴

Zároveň pomáhá neziskový sektor snižovat náklady státního aparátu na sociální činnost státu, obstarávající při tom činnosti, které by musel obstarat stát sám. Rozšiřuje tím možnosti nabídek práce, s čímž souvisí nárůst počtu pracovníků v tomto sektoru a snižuje tím počty pracovníků ve veřejném sektoru.

Nezisková organizace má v každém literárním zdroji jinou definici, což je určeno tím, že pokaždé autor využívá definici dle toho, za jakým účelem danou publikaci vytvořili, shledávají se ale v činnosti, poslání nebo funkci neziskové organizace, která se pokládá za určující prvek neziskového sektoru.

Definice dle vybraných literárních zdrojů:

Neziskové organizace jsou organizace, které nebyly založeny či zřízeny za účelem podnikání. Jsou to organizace, o jejichž činnosti je jiný zájem, ať už státu, společnosti, či určité skupiny lidí. Tyto organizace působí v rámci neziskového sektoru, a to jak veřejného, tak i soukromého.⁵

Často užívaný pojem nezisková organizace je v právním řádu České republiky naprosto neznámým pojmem. Označuje organizaci, která vznikla za účelem vykonávání veřejně prospěšné činnosti, nikoliv za účelem dosahování zisku.⁶

1.1 Pojmové vymezení

Neziskový sektorem se rozumí, dle pojmového zakotvení, soubor všech neziskových organizací v zemi, které splňují strukturálně – operacionální požadavky na definici neziskových organizací, které byly stanoveny L. M. Salamonem a H. K. Anheierem.⁷

⁴ DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. Nevýdělečné organizace v teorii. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-799-7 str. 13

⁵ TETŘEVOVÁ, Liběna. Veřejná ekonomie. Praha: Professional Publishing, 2008. ISBN 978-80-86946-79-5.

⁶ STEJSKAL, Jan. Ekonomika neziskové organizace. Praha, Pardubice: Junák - svaz skautů a skautek ČR; Koalice nevládek Pardubicka, 2010. ISBN 978-80-86825-55-7.

⁷ BOUKAL, Petr a Hana VÁVROVÁ. Ekonomika a financování neziskových organizací. 1. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2007. ISBN 978-80-245-1293-8. str. 7

Cílem tohoto sektoru je úsilí o zlepšení kvality žití člověka, úsilí o změnu chování a jednání člověka či o změnu celé společnosti, jak bylo uvedeno výše. Neziskový sektor dává prostor pro aktivní podílení se občanů na vytváření občanské společnosti, zabraňuje návratu totalitních režimů, protože společnost, ve které vzniká nespočet organizací, profesních spolků a asociací je základem pro udržení demokratičnosti ve státě, zjišťuje problémy přímo v terénu a zaplňuje prostor mezi tím, co nepokryje ani stát ani podnikatelé v soukromém sektoru.⁸

Občanským sektorem je možné chápat v synonymu se slovy neziskový sektor či třetí sektor, odlišují se od sebe ve vztahu k pojetí chápání pojmu „veřejný sektor“ z pohledu financování a získávání finančních prostředků. Občanský sektor je širší kategorií, která zahrnuje financované subjekty jak ze sektoru veřejného, tak ze sektoru soukromého.

Veřejný sektor je část národního hospodářství, která ve veřejném zájmu realizuje veřejné služby, je veřejnou volbou a podléhá veřejné kontrole. Podléhá politickému vývoji v dané zemi, má jasná pravidla a je zástupcem veřejné části neziskového sektoru, ve kterém se nachází veřejně prospěšné neziskové organizace.⁹

1.2 Sektorové vymezení

Rozdělení neziskového sektoru je výše určeno dle jasných parametrů, ukotvení v oblasti národního hospodářství se vyvíjelo též s různými historickými pohledy na oblast ekonomiky a národního hospodářství.

Švédský ekonom Victor A. Pestoff vytvořil pohled na sektor národního hospodářství v oblasti čtyřsektorové ekonomiky. Utváří se zde nový pohled na rozdělení ekonomiky a její vymezení vůči organizačně právní formě určité organizace a vůči vymezení institucionálních jednotek.¹⁰

V příloze číslo 1 této práce je schéma Pestoffova trojúhelníku, který využil při znázornění své myšlenky a při rozdělení národního hospodářství na čtyři sektory.

⁸ BOUKAL, Petr a Hana VÁVROVÁ. *Ekonomika a financování neziskových organizací*. 1. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2007. ISBN 978-80-245-1293-8. str. 7

⁹ BOUKAL, Petr a Hana VÁVROVÁ. *Ekonomika a financování neziskových organizací*. 1. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2007. ISBN 978-80-245-1293-8. str. 7

¹⁰ STEJSKAL, Jan, Helena KUVÍKOVÁ, Beáta MIKUŠOVÁ MERIČKOVÁ a Veronika LINHARTOVÁ. *Teorie a praxe veřejných služeb*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017. ISBN 978-80-7552-726-4. – str. 70

Při umisťování organizací do trojúhelníku postupuje dle kritérií institucionalizovanosti, tedy určení existence či neexistence organizačně právní formy, dle ekonomického principu fungování – určení existence či neexistence ziskového motivu jako základního cíle organizace a určení kritéria třetího – právní odvětví fungování, respektive, zda existuje či neexistuje legislativní norma limitující fungování organizace.

Při určení těchto kritérií se při dosazení do trojúhelníku dají rozeznat čtyři sektory i základní charakteristiky organizací, které v těchto sektorech působí. Čtyřmi sektory jsou:¹¹

- soukromý ziskový sektor
- veřejný neziskový sektor
- soukromý neziskový sektor
- sektor domácnosti

První sektor – sektor domácnosti – lze označit jako sektor pro jednotlivce, rodiny, tvořený neformálními iniciativami a seskupeními (neformální kluby, dobrovolné neformální svazky apod.), z pohledu ekonomiky jsou to statky neformální, jsou neziskové a mají soukromé poskytovatele služeb. Existence těchto individuálních poskytovatelů je zvláště snaha o odstranění nerovností a nedokonalostí trhu, kde stát selhává v oblasti poskytování nedostatkových služeb ať z pohledu kvality či kvantity.¹²

Druhý sektor – sektor soukromých ziskových organizací – je z pohledu ekonomické racionality položen na základech klasické ekonomie a je to sektor, vyplývající ze známých principů tržní ekonomiky, kde se vše řídí nabídkou a poptávkou. Důraz se zde klade na kapitál, individuální zodpovědnost jednotlivce a dosahovat zisku na trhu prostřednictvím směny. Tento sektor tvoří základní kámen pro formování bohatství ve společnosti a produkce veřejných služeb zde bude probíhat jen za předpokladu, že:

Veřejná služba má ekonomický charakter privátního statku – pouze u takového, u kterého dokáže tržní sektor odhadnout preference strany poptávky (množství a cenu).

¹¹ STEJSKAL, Jan, Helena KUVÍKOVÁ, Beáta MIKUŠOVÁ MERIČKOVÁ a Veronika LINHARTOVÁ. Teorie a praxe veřejných služeb. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017. ISBN 978-80-7552-726-4. – str. 71

¹² STEJSKAL, Jan, Helena KUVÍKOVÁ, Beáta MIKUŠOVÁ MERIČKOVÁ a Veronika LINHARTOVÁ. Teorie a praxe veřejných služeb. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017. ISBN 978-80-7552-726-4. – str. 72

Současné nastavení legislativních omezení umožní producentovi fungovat na trhu v reprodukčním procesu s přirozenou mírou zisku jako základním motivačním faktorem pro jeho fungování.¹³

Třetí sektor – veřejný neziskový sektor je formován jako sektor formálních institucionalizovaných organizací s jasným organizačním uspořádáním kompetencí a povinností, založeným na neziskovém principu, ale je upraven normami veřejného práva. Veřejný neziskový sektor je založen na principu: „co není povolené, je zakázané,“ tudíž do tohoto sektoru zařazujeme obce, kraje, organizační složky státu, příspěvkové organizace. Produkují pouze statky kolektivního účelu, protože tržní mechanismus by jinak nedokázal zabezpečit jejich úplné pokrytí.¹⁴

Čtvrtým sektorem v tomto přehledu je soukromý neziskový sektor – charakterizován jako institucionalizovaná forma organizací, fungující v zásadě na principech soukromého práva, ale z ekonomického hlediska fungují neziskově. Mezi těmito se řadí: spolky, kluby, hnutí, odbory, politické strany, komory apod.), dále sdružení majetku (nadace, nadační fondy) a ostatní neziskové organizace jako jsou organizace s mezinárodním prvkem – jedním z takovýchto představitelů je například UNESCO, které se stará o přírodní, kulturní a další památky, které mají nadnárodní přesah a jsou ze své podstaty nutné a potřebné ochraňovat pro budoucí generace, dále Organizace Červeného Kříže či Člověk v tísni – který svou činností pomáhá v zemích třetího světa v oblasti vzdělávání a pomáhá lidem v nelidských situacích).¹⁵

¹³ STEJSKAL, Jan, Helena KUVÍKOVÁ, Beáta MIKUŠOVÁ MERIČKOVÁ a Veronika LINHARTOVÁ. Teorie a praxe veřejných služeb. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017. ISBN 978-80-7552-726-4. – str. 71

¹⁴ STEJSKAL, Jan, Helena KUVÍKOVÁ, Beáta MIKUŠOVÁ MERIČKOVÁ a Veronika LINHARTOVÁ. Teorie a praxe veřejných služeb. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017. ISBN 978-80-7552-726-4. – str. 71

¹⁵ STEJSKAL, Jan, Helena KUVÍKOVÁ, Beáta MIKUŠOVÁ MERIČKOVÁ a Veronika LINHARTOVÁ. Teorie a praxe veřejných služeb. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017. ISBN 978-80-7552-726-4. – str. 71

1.3 Vymezení podle strukturálně – operacionálních požadavků na definici neziskových organizací

Organizace, která chce být zařazena do neziskového sektoru, musí splňovat požadavky dle výše uvedeného pojmenování.

Prvním požadavkem na subjekt je organizovanost (organized), schopnost subjektu být organizován, mít institucionalizovanou strukturu. Nezáleží zde na plně vyjádřená jako organizace registrována či jinak právně ukotvena. Hlavní roli najdeme v reálné institucionalizovanosti, vyjádřené jistou úrovní vnitřní organizační struktury, určením a definováním cílů a aktivit, které subjekt bude vykonávat.¹⁶

Neziskový subjekt musí být soukromé (private), institucionálně oddělen od státní správy, nelze to chápat jako plné odpojení od státních financí, ale neměla by být přímým vykonavatelem veřejné správy či veřejné moci ve státě, neměla by být součástí státní veřejné struktury státu. Základním rozpoznávacím faktem je to, že neziskové organizace mají svoji vlastní nezávislou strukturu.¹⁷

Neziskovost, nerozdělování zisku (non-profit-distributing) - organizace nesmí rozdělovat zisk mezi vlastníky či management, zakladatele, popř. správní radu. Neznamena to, že organizace nesmí vydělávat peníze (není to organizace non-for-profit), peníze, které si vydělá svoji činností, kterou předem určila ve svých zakládacích listinách, musí využít na akce, které si vymezila a na základě kterých je založena, na poslání, na základě kterého byla založena.¹⁸

Požadavek na samosprávu se skládá z možnosti organizace mít své řídicí a kontrolní kompetence, možnost vytvoření si své samostatné organizační struktury, kde budou zasazeny výše uvedené kompetence. Organizace je autonomní nezávislá entita, která nepodléhá ve svém podnikání, činnosti i řízení ani vládě, ani soukromému byznysu.¹⁹

¹⁶ HYÁNEK, Vladimír. Neziskové organizace: teorie a mýty. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5651-0 str. 11

¹⁷ DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. Nevýdělečné organizace v teorii. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-799-7 – str. 21

¹⁸ HYÁNEK, Vladimír. Neziskové organizace: teorie a mýty. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5651-0 str. 12

¹⁹ HYÁNEK, Vladimír. Neziskové organizace: teorie a mýty. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5651-0 str. 12

Posledním základním požadavkem je dobrovolnost (voluntary), která se projevuje ve vztahu člověka k dané organizaci. Elementem soukromého charakteru je předpoklad participace dobrovolných zaměstnanců. Zde se vyskytují odlišnosti u jednotlivých druhů neziskových organizací určujících se intenzitou a možností se dobrovolně podílet na chodu organizace, hovoříme zde o možnosti lidí přispívat finančními prostředky, být přímo v dané organizaci, účastnit se jako člen správní rady dané organizace.²⁰

1.4 Rozdělení NNO dle funkce²¹

Servisní nestátní nezisková organizace poskytuje služby přímo svým klientům, přímo řešení veřejné problémy, které vyvstávají dle toho, kde státní ekonomika v oblasti sociálního zatížení má problémy zaplnit mezery. Patří do toho organizace poskytující sociální služby, NNO v oblasti zdravotnictví, v oblasti sociálního začleňování nebo v oblasti rozvojové spolupráce a humanitární pomoci.

Advokační NNO bojuje za práva vybraných skupin s určitým jedním veřejným zájmem, jejich činnost a poslání se skládá z prosazování změn nebo bránění změnám, která jsou proti veřejným a soukromým institucím, které se většinou snaží zkrátit občany na jejich přirozených právech. Advokační NNO představují silný aparát ve snaze prosadit si princip svobody, nediskriminace či se snaží o ochranu menšinových zájmů a veřejného zájmu.

Filantropické NNO podporují finančně i hmotně veřejně prospěšné statky, mezi typické představitele se řadí nadace a nadační fondy.

Posledním dělením je zájmová NNO, která je vůbec nejpočetnější skupinou NNO v českém neziskovém sektoru, zaměřuje se na sdružování lidí se stejným zájmem, se stejnou zájmovou činností, typicky pak skupiny zaměřující se na sport, kulturu či tradiční venkovské zájmové spolky.

²⁰ HYÁNEK, Vladimír. Neziskové organizace: teorie a mýty. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5651-0 str. 12

²¹ Typologie NNO v ČR podle Státní politiky vůči NNO v letech 2015 - 2020. Neziskovky.cz [online]. Praha: Nadace Neziskovky.cz, 2015 [cit. 2019-04-01]. Dostupné z: https://www.neziskovky.cz/clanky/511_692/fakta_typy-neziskovych-organizaci/

1.5 Členění neziskových organizací dle současné platné právní úpravy

Neziskové soukromoprávní organizace vzájemně prospěšné

- **Spolky** - jsou ustanoveny v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, se v §214 určuje, že alespoň tři osoby mohou založit k jeho naplňování spolek jako samostatný a dobrovolný svazek členů a spolčovat se v něm.²²
- **Zájmová sdružení právnických osob, pokud tato sdružení mají právní subjektivitu** – nová sdružení pod tímto názvem nebude již možné vytvořit, avšak subjekty, které byly vytvořeny v době platnosti a účinnosti starého Občanského zákona si svůj statut mohou ponechat anebo si svůj statut můžou změnit na statut spolku²³
- **Sdružení bez právní subjektivity** – jinými slovy společnost, kdy se dvě či více fyzických osob, za účelem vytvoření společnosti domluví na podpisu smlouvy, kde se zaváží ke sdružení do společnosti. Společná ustanovení ke vzniku tohoto právního statutu dojde při splnění všech podmínek stanovených v zákoně²⁴

Neziskové soukromoprávní organizace veřejně prospěšné

- **Ústav** je právnická osoba, ustavená za účelem provozování činnosti společensky užitečné nebo hospodářsky s využitím své osobní a majetkové složky. Výsledky z provozu činnosti, kterou ústav vede, jsou každému rovnocenně dostupné a za podmínek předem stanovených²⁵
- **Fundace** je právnická osoba vytvořená majetkem vyčleněným k určitému účelu. Vnitřní poměry fundace upravuje její statut.²⁶

²² §214 zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

²³ SLOVÁKOVÁ, Barbora. Zájmová sdružení právnických osob ve světle nového občanského zákoníku. *Epravo.cz* [online]. Praha: epravo.cz, 2012, 11.10.2012 [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/zajmova-sdruzeni-pravnicky-ch-osob-ve-svetle-noveho-obcanskeho-zakoniku-85632.html>

²⁴ §2716 - §2746 zákona č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

²⁵ §402 zákona č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

²⁶ §303 - § 305 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

- **Politické strany a politická hnutí** – vše ohledně politických stran, jejich vytváření, možností vstoupit do politiky a vytvářet politická hnutí se odvíjí od zákona č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a hnutích s přihlédnutím i k základnímu lidskému právu se sdružovat, které je ukotveno v článku 20 Ústavního zákona č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
- **Círky a náboženské společnosti, církevní právnické osoby** – po rekodifikaci soukromého sektoru se změnil pojem církevní právnické osoby a vytvořil se statut nový: Evidovaná právnická osoba církve²⁷

Neziskové veřejnoprávní organizace rozpočtového a příspěvkového typu

- Organizační složky státu u územních samosprávních celků
- Obce, kraje
- Ústavní soud ČR a Nejvyšší kontrolní úřad
- Vězeňská služba a justiční stráž
- Akademie věd ČR a Grantová agentura ČR

Ostatní neziskové veřejnoprávní organizace veřejně prospěšné

- Český rozhlas, Česká televize
- Státní podnik – například DIAMO, s.p. , Palivový kombinát Ústí, s. p., ČPP Transgas, s. p.²⁸
- Veřejná vysoká škola
- Česká národní banka
- Všeobecná zdravotní pojišťovna, Státní fondy

Neziskové soukromoprávní organizace typu obchodních společností a jim podobných s možností globálního poslání veřejně i vzájemně prospěšné činnosti²⁹

- **Společnost s ručením omezeným** je společnost, za jejíž dluhy ručí společníci společně a nerozdílně do výše, v jakém nesplnili vkladové povinnosti podle stavu

²⁷ §1, písmeno b) zákona č. 3/2002 Sb., zákon o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů

²⁸ Přehled státních podniků v zakladatelské působnosti MPO. Ministerstvo průmyslu a obchodu [online]. Praha: MPO, 2005, 30.11.2018 [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/rozcestnik/ministerstvo/o-ministerstvu/statni-podniky/prehled-statnich-podniku-v-zakladatelske-pusobnosti-mpo--142284/>

²⁹ zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích

zapsaného v obchodním rejstříku v době, kdy byli věřitelem vyzváni k plnění. Podíl společníka ve společnosti se určuje výší jeho vkladu v poměru základního kapitálu³⁰

- **Akciová společnost** – společnost, jejíž základní kapitál je rozvržen do akcií. S tím, že výše základního kapitálu je 2 000 000 Kč nebo 80 000 Eur³¹
- **Družstvo** je společenství neuzavřeného počtu lidí, které je založeno za účelem vzájemné podpory svých členů nebo třetích osob, popřípadě za úkolem podnikání. Družstvo musí mít nejméně 3 členy³²

1.6 Veřejná a vzájemná prospěšnost

Rysem každé neziskové organizace je prospěšnost, jinými slovy, organizace přispívají a usilují o dobro lidí, určitých skupin či společnosti jako celku. Tento rys není možné ale přesně pojmově vymezit a uchopit a má pod sebou další podkategorie, které jsou ale důležité pro pochopení pojmu neziskový sektor, jsou jimi pojem veřejná prospěšnost a vzájemná prospěšnost.

Právní instituty a jejich institucionální pokrytí dle toho, zda se jedná o veřejný zájem, veřejnou prospěšnost či o vzájemnou prospěšnost se nachází v příloze č. 2, kde je přesně vymezeno, kam který institut patří. Jelikož chybí přesná definice těchto pojmů, nahrazuje se tímto definice a pojmy se určují dle tabulkového vymezení.

Veřejná prospěšnost je dle § 146 zákona č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník:

„Veřejná prospěšná je právnická osoba, jejímž posláním je přispívat v souladu se zakladatelským právním jednáním vlastní činností k dosahování obecného blaha, pokud na rozhodování právnické osoby mají podstatný vliv jen bezúhonné osoby., pokud nabyla majetek z poctivých zdrojů a pokud hospodárně využívá své jmění k veřejně prospěšnému účelu.“³³

Tento pojem má v naší právní úpravě nejbliže k teoretickému vyjádření pojmu nezisková organizace, jelikož přesnější vyjádření není možné v našem právním světě zakotvit,

³⁰ §132 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích

³¹ §243 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích

³² §552 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích

³³ §146 zákon č. 89/21012 Sb., občanský zákoník

jelikož by se tím vytvářelo spousta otázek a dát přesně vyjádření tomuto pojmu by zabráňovalo určitému potencionálnímu růstu dané organizace.

Neziskové organizace definují a utváří své poslání a určení hlavní činnosti v souladu a dle pravidel uvedených výše. Veškeré své činnosti vytvářejí a konají na základě dobročinnosti, bez motivu získání zisku či dalších jiných benefitů, to členům dané organizace umožňuje plné soustředění na dosahování užitků směřujících vně i dovnitř organizace.³⁴

Při vytváření právního rámce neziskového sektoru v naší společnosti se v 90. letech 20. století odkryla řada zásadních otázek, které s sebou přinesly pojmy veřejné prospěšnosti, vzájemné prospěšnosti a i otázku veřejného zájmu v oblasti poskytování veřejných služeb prostřednictvím neziskového sektoru.³⁵

Veřejná prospěšnost tedy vytváří spojení mezi definicí veřejného zájmu, která v našem právním řádu není přesně stanovena a zároveň mezi definicí neziskový sektor a nezisková organizace. Veřejná prospěšnost je tedy spojení veřejné prospěšnosti se službami, které jsou poskytovány ve veřejném zájmu, a je možné tímto ukotvit poskytování těchto služeb v legislativě, kde bude kromě jiného uvedeno i podmínky jejich realizace i podmínky financování.

Druhou možností chápání pojmu veřejná prospěšnost je spojení veřejné prospěšnosti s instituty jako je veřejně prospěšné zařízení, veřejně prospěšné práce, veřejnoprávní účel apod. Tato možnost momentálně ale není plně možná, jelikož v našem právním řádě chybí přesné legislativní vymezení institucí, které jsou spojeny s veřejnou prospěšností.³⁶

V Občanském zákoníku se ve spojitosti s veřejnou prospěšností lze vyčíst i práva takovéto právnické osoby a dle §150 zákona č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník:

„jen právnická osoba, jejíž status veřejné prospěšnosti je ve veřejném rejstříku zapsán, má právo uvést ve svém názvu, že je veřejně prospěšná.“³⁷

³⁴ DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. Nevýdělečné organizace v teorii. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-799-7 – str. 23

³⁵ DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. Nevýdělečné organizace v teorii. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-799-7 – str. 23

³⁶ DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. Nevýdělečné organizace v teorii. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-799-7 – str. 24

³⁷ §150 zákona č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

Pojem Vzájemná prospěšnost nemá přesný právní rámec, vzájemná prospěšnost vznikne v okamžiku, kdy se vytvoří organizace, jejímž jedním z cílů může být i naplňování vzájemně prospěšného účelu (například pro vlastní členy). Právní rámec soukromých neziskových organizací vytváří a umožňuje vytvoření různých právních forem organizací, jejichž účelem může být v podstatě cokoli, a právě vzájemná prospěšnost vzniká, když je tato organizace založena výhradně na podporu a realizaci vlastních aktivit a dosahování vzájemně prospěšných cílů.

1.7 Vymezení neziskového sektoru dle Rady vlády pro nestátní neziskové organizace

Rada vlády pro nestátní neziskové organizace je poradním orgánem vlády, byla zřízena usnesením vlády č. 428 z 10. června 1992, jako Rada pro nadace, usnesením vlády č. 223 z 30. března 1998 byla tímto usnesením transformována na Radu vlády pro nestátní neziskové organizace, ve zkratce RNNO,

Působnost rady a její úkoly dle Článku 2 výše uvedeného usnesení:

Iniciuje a posuzuje koncepční a realizační podklady pro rozhodnutí vlády, týkající se podpory nestátních neziskových organizací, legislativní a politická opatření, která se týkají podmínek jejich činnosti

Sleduje a iniciuje vznik právních předpisů, upravujících postavení a činnost NNO, prostřednictvím svého předsedy – člena vlády, Rada připomínkuje návrhy právních úprav, které mají vztah k NNO

Sleduje a analyzuje informace o postavení Neziskových organizací v rámci Evropské unie, o procesu integrace ČR do EU s ohledem na neziskové organizace a o finančních zdrojích s tím souvisejících, spolupracuje s ústředními orgány státní správy, odpovědnými za spravování finančních zdrojů EU v ČR, pokud se jejich využívání k nim vztahuje.

- Zajišťuje, iniciuje a koordinuje spolupráci mezi ústředními orgány státní správy a spolupracujícími kraji v oblasti podpory NNO, včetně dotační politiky z veřejných rozpočtů a další úkony zajišťující bezchybné fungování aparátu neziskového sektoru.³⁸

1.8 Filantropie, charita, dobrovolnictví

Při chápání neziskového sektoru je důležité zaměřit se i na filozofické faktory a na pojmy filantropie, charita a dobrovolnictví, bez kterých by neziskový sektor ztrácel vnitřní hodnotu a nemohl by bez těchto pojmů existovat, neboť je neziskovost založena na myšlence, že lidé dělají určitou činnost kvůli dobrému pocitu, chtějí vykonat dobrý skutek a zavděčit se at' v případě náboženství nějaké vyšší síle (bůh) či podpořit své působit dobře v očích ostatních lidí kvůli politickým, ekonomickým, sociálním důvodům. V podstatě je filantropie a charita a vnitřní lidská pohnutka k dobrovolnictví zakladatelem občanské společnosti, zakladatelem budoucího neziskového sektoru a kořeny tohoto sahají až do antické etapy historie.

„Existují důležité problémy, které sobečtí lidé prostě nejsou schopni dobře vyřešit.“ – Robert H. Frank takto definoval vztah neziskového sektoru k pojetí klasické tržní ekonomiky, kde vzniká určité tržní selhání, na základě myšlenky, že tržní sektor je založen na základě nabídky a poptávky a nemyslí se v něm již na potřeby a statky, které potřebují jiní lidé, ale nemají možnost zajistit si to pomocí tržního mechanismu.³⁹

Pojmy neziskovost, filantropie a charita spolu úzce souvisí. Slovo charita, latinsky caritatem, je pojem, který pochází z bible a označuje křesťanskou lásku, milosrdenství. Až do příchodu takzvaného Welfare state – neboli státu blahobytu, který se ve světě objevil ve 20. století⁴⁰, byly charitativní organizace vyjádřením dobročinnosti buď jednotlivce, anebo státu. Podporovaly nejen chudé, ale i například muzea, či školy zabezpečující vyšší vzdělání.

³⁸ BOUKAL, Petr a Hana VÁVROVÁ. Ekonomika a financování neziskových organizací. 1. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2007. ISBN 978-80-245-1293-8. – str. 13

³⁹ HYÁNEK, Vladimír. Neziskové organizace: teorie a mýty. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5651-0 str. 17

⁴⁰ Welfare state. Encyclopaedia Britannica [online]. Great Britain: Encyclopædia Britannica, 2019 [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/welfare-state>

Postupem slábnutí moci aristokracie a církve se moc a přerozdělování dobročinných aktivit přesunulo na stát.⁴¹

Filantropie (philanthropos), láska k lidem, pochází z řečtiny a znamená snahu pomoci bližnímu svému díky motivaci, kterou je láska k ostatním lidem, má dnes blíže k pojetí neziskového sektoru než charita. Organizace nejsou řízeny státem, nefungují za účelem dosažení zisku. Místo toho vyjadřují určitý postoj k danému problému ve společnosti a jsou závislé na financování z prostředků dobrovolných dárců. Tyto organizace nevznikají jako přání státu, ale vznikají jako přání občanů, kteří zastávají určitý společenský názor a cítí potřebu svobodně se vyjádřit a sdružit se.⁴²

Dobrovolnictví je svobodně zvolená činnost, která je konána ve prospěch druhých bez jakýchkoli nároků na odměnu či na úplatu. Dobrovolník věnuje svůj čas, energii a schopnosti ve prospěch činnosti, která je časově a účelově vymezena. Důležitým aspektem je získání dobrého pocitu z dobrého skutku, který byl proveden bez jakýchkoli požadavků a tento skutek poté slouží k rozvíjení lidských dovedností a schopností v oblasti sebe rozvoje.⁴³ Zároveň je dobrovolnictví převážně spojeno s vírou, spiritualitou a religiozitou, kterou má každý člověk vnitřně stanovenou a od které se řídí další kroky v oblasti vztahového spojení s pojmem dobrovolnictví a filantropie.⁴⁴

1. 8. 1 Oblasti dobrovolnické práce

Dobrovolná práce je, jak je v textu uvedeno výše, využívána v nespočetně oblastech neziskového sektoru, ať se jedná o naplňování sociálních potřeb či o vzájemnou prospěšnost, kdy je organizace prospěšná členům, kteří v ní jsou.

Nejtypičtějším oblastmi, ve kterých se vyskytují dobrovolníci:

- sportovní, vzdělávací činnost a volnočasové aktivity
- ekologie a ochrana životního prostředí

⁴¹ HYÁNEK, Vladimír. *Neziskové organizace: teorie a mýty*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5651-0 – str. 17

⁴² HYÁNEK, Vladimír. *Neziskové organizace: teorie a mýty*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5651-0 – str. 17

⁴³ Charakteristika dobrovolnictví. NICM: Národní informační centrum pro mládež [online]. Praha: NICM, 2018 [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <http://www.nicm.cz/dobrovolnictvi-charakteristika>

⁴⁴ MATULAYOVÁ, Tatiana. *Motivace k dobrovolnictví*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2016. ISBN 978-80-244-5110-7 – str. 76

- humanitární organizace a ochrana lidských práv
- sociální a kulturní oblast
- kulturní organizace
- zahraniční dobrovolná služba
- záchranáři
- sport, vzdělávání a volnočasové aktivity

Sport obsahuje širokou škálu lidské činnosti, tvoří nedílnou součást naší společnosti a s tím je kladen na neziskový sektor v oblasti sportu veliký význam. Platí zde, více než v jiných odvětvích, definování role dobrovolníků z pohledu vzájemně a obecně prospěšné společnosti.

Vzájemně prospěšná dobrovolná činnost je typická ve sportovní oblasti, kde členové oddílů dobrovolně vykonávají určitou činnost pro oddíl, tudíž mohou využívat výhody pro ně plynoucí z členství (organizované tréninky, závody, využívání tělocvičen a hřišť apod.).

U obecně prospěšných činností je více typická činnost ve výkonu vzdělávání a při vytváření volnočasových aktivit. Není to u sportovních aktivit v tak častém výskytu, ale i přesto se dají najít výkony činností, kde ve sportu by bez dobrovolníků nebylo možné určité akce ani pořádat. Jedná se zde například o Olympijské hry, které jsou postavené na tom, že dobrovolníci pracují na pozicích od vítacích center na letištích a nádražích až přes bezpečnostní služby, občerstvení, administraci, prodej vstupenek na transport sportovců a delegátů mezi sportovišti. V nižších úrovních se s dobrovolníky setkáváme na úrovni tělovýchovných jednotek, kde jsou na pozicích trenér, cvičitel, rozhodčích a organizátorů sportovních akcí. V neposlední řadě máme v České republice přes 38 500 km kvalitně značených pěších cest a přes 19 000 km cyklistických tras, což nás staví do pozice na přední místa v pěší turistice, a základním činitelem tohoto úspěchu je dobrovolnost, neboť tyto cesty značí dobrovolní značkaři, kterých je v České republice nad tisíc.⁴⁵

Ekologie a ochrana životního prostředí je v sektoru neziskových služeb na vzestup s tím, jak přibývají další ekologické problémy. Dobrovolníci v tomto případě jsou získáváni působením vlastního sociálního prostředí, kde se u dobrovolníků projevuje odpovědnost

⁴⁵ BOUKAL, Petr a Hana VÁVROVÁ. *Ekonomika a financování neziskových organizací*. 1. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2007. ISBN 978-80-245-1293-8. – str. 83

za stav přírody a také motivy být u něčeho důležitého. Do této kategorie se řadí už mezinárodní organizace Greenpeace, či Hnutí Duha, které má svoji působnost jen v České republice, ale podílí se na vývoji životního prostředí v dalších pár desetiletích.

Podstatnou část neziskového sektoru tvoří vzdělávání, které v podobě dobrovolníků má nejčastěji podobu zájmových kroužků nebo mentoringu. Mentoring je program, využívající schopností a dovedností obvykle vysokoškolských studentů, kteří doučují žáky, kteří se z rodinných, národnostních nebo psychologických problémů nemůžou účastnit běžné výuky na své škole, ale mají předpoklady na to dostudovat na běžné škole. Mentori je doučují a motivují je k dokončení vzdělání. U nás je nejznámější program 5P, což je program, který je založený na konceptu Big brothers, big sisters převzatý z USA, kde se osvědčil a má zde dlouholeté pozitivní hodnocení. Tento program pomáhá znevýhodněným dětem ve věku 6 - 15 let být zase dětmi a je založený na principu: pomoci, přátelství, podpory, péče a prevence).⁴⁶⁴⁷

Humanitární organizace a ochrana lidských práv má pevnou dobrovolnickou základnu i v České republice. Dobrovolníci v těchto organizacích jsou klíčovými pracovníky v terénu, kteří se pohybují jak v terénu u nás, tak v terénu v zahraničí. Tato práce je značně fyzicky i psychicky náročná, a proto je potřeba v oblasti poskytování své osoby v oblasti dobrovolnictví v humanitární organizaci, projít důkladným školením, které posiluje psychickou přípravu a nutností pro zahraniční pracovníky je skvělý zdravotní stav, spolehlivost, kreativita, organizační schopnosti a jazykové znalosti. Jedním z nejznámějších příkladů je Člověk v tísni, který vysílá své dobrovolníky do oblastí, jako je Afrika a pomáhá tam stavět školy a vzdělávat děti.⁴⁸

Sociální a zdravotní oblast a dobrovolníci na tomto poli úspěšně pronikají do zdravotní a sociální oblasti. Největší zásluhu na tom mají dobrovolnická centra, která prosadila myšlenku dobrovolnictví v ústavech, speciálních domovech a nemocnicích, i přes rigidní přístup zaměstnanců z druhé strany. Dobrovolníci se zapojují do běžného života

⁴⁶ Program Pět P. HEST: Vše o dobrovolnictví, dobrovolnicích a dobrovolnických programech [online]. Praha: HESTIA, 2018 [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <http://www.hest.cz/cz/co-delame/program-pet-p>

⁴⁷ BOUKAL, Petr a Hana VÁVROVÁ. Ekonomika a financování neziskových organizací. 1. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2007. ISBN 978-80-245-1293-8. – str. 83

⁴⁸ BOUKAL, Petr a Hana VÁVROVÁ. Ekonomika a financování neziskových organizací. 1. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2007. ISBN 978-80-245-1293-8. – str. 84

nemocných, starých či jinak zdravotně nezpůsobilých občanů a vytváří jim přívětivější realitu dne a pozitivně se tak podílí na vývoji jejich psychiky.⁴⁹

Kulturní organizace souvisí s pořádáním kulturních akcí a ze značného rizika, že není možné přesně stanovit, kolik na danou akci přijde lidí. Dobrovolník jde vypomoci na danou událost i vytvořenou představou toho, že uvidí dané představení. Výrazným aspektem kulturních spolků je jejich komunitní rozměr. Jsou přímo závislé na náladě, postojích a aktivitě veřejnosti.

Posledním z mnoha vybraných možností dobrovolnických oblastí jsou záchranáři, sbory dobrovolných hasičů. Tým vycvičených dobrovolníků, kteří zasahují při požárech či živelných pohromách, například při povodních a vypomáhají tak profesionálním hasičům, kteří nemají takové kapacity na pokrytí velikých havárií. Zároveň se dobrovolní hasiči podílejí na vzdělávání mládeže a tvoří nedílnou součást potřebných neziskových organizací.⁵⁰

1.9 Cíle neziskové organizace

Hlavním cílem neziskových organizací je snaha změnit jednotlivce i společnost. Úkolem manažera je dohlédnout a přetransformovat poslání do specifických cílů.

Cílem se rozumí určitý žádoucí stav v budoucnosti a tento stav musí být jasně definován a být srozumitelný. Musí být zaměřen na specifické skupiny klientů, cíle lze dosáhnout jen tehdy, pokud organizace zná dobře své klienty – ať se jedná o církev, školu, nemocnici či sportovní klub.

Systém cílů v neziskové organizaci je pouze omezeně srovnatelný se systémem cílů podniku. Stejně jako podniky mají i neziskové organizace svůj hlavní cíl, ale tento cíl není orientovaný na zisk a není ve většině případů kvantitativně měřitelný a dosažitelný různými způsoby. K dosažení hlavního cíle je potřeba stanovit si cíle menší, které musí být optimalizovány s cílem hlavním.

⁴⁹ BOUKAL, Petr a Hana VÁVROVÁ. *Ekonomika a financování neziskových organizací*. 1. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2007. ISBN 978-80-245-1293-8. – str. 84

⁵⁰ BOUKAL, Petr a Hana VÁVROVÁ. *Ekonomika a financování neziskových organizací*. 1. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2007. ISBN 978-80-245-1293-8. – str. 83

Aktivity, které nezisková organizace poté vyvíjí, mají být zaměřeny na dosažení toho daného cíle, na dané poslání. Organizace, která nemá blíže určené poslání a zaměření je do budoucna určena ke krizi v podobě ztráty dobrovolníků, finančních ztrát, které mají sloužit na pokrytí funkce neziskové organizace. Každá organizace by měla mít sestavený svůj strategický plán, který bude písemně zachycen a k dispozici všem svým členům.

Cíle vycházejí z poslání organizace a specifikují její strategický profil. Vytčené cíle by měly být, důležité je si uvědomit, že cíle jsou stejně jako u podniků dlouhodobé i krátkodobé a mohou se dle potřeby organizace měnit a je zapotřebí tyto cíle následně aktualizovat. Měli by být tedy jednoznačné a obecně srozumitelné, změřitelné, dosažitelné, důležité a aktuální.⁵¹

⁵¹ BOUKAL, Petr a Hana VÁVROVÁ. *Ekonomika a financování neziskových organizací*. 1. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2007. ISBN 978-80-245-1293-8. – str. 16 - 19

2. Historie neziskového sektoru⁵²

Jak již bylo uvedeno v textu výše, neziskovost a občanská společnost jsou v historickém pojetí zakořeněny až do samého počátku vývoje člověka, i když až od určité doby začínáme vnímat proměnu v blíže specifikované, stále se opakující a definující se chování, která nám udává pohled na to, jak se vnímala občanská společnost v oblastech ekonomických, náboženských a mocenských.

Lidé se přirozeně sdružovali do skupin, komunit nebo větších celků, stavů (například klempiřský stav), do sněmů, sdružování šlechty, vytváření církevních řádů, ochranných svazů měst, jelikož chtěli hájit a prosazovat své zájmy jako skupina jednoho.

Již ve 13. století začaly vznikat nadace, které se zaměřovaly na podporu církvi a duchovního vzdělávání.⁵³

V období husitských revolucí dochází k oslabení postavení katolické církve na poli filantropie a dobročinným aktivitám se začaly významně věnovat řemeslnické cechy.⁵⁴

K obnovení dominantní pozice katolické církve došlo až po roce 1620 za podpory Habsburků formou tzv. rekatolizace. Znovu objevená myšlenka renesance a humanismu však vedla stát k tomu, aby církev ze sociální péče a vzdělávání úplně vytlačila.

Za vlády Josefa II., v období osvícenství, byla sociální péče výhradně ve správě státu. Mnoho klášterů bylo zrušeno, tudíž došlo ke zkonfiskování majetku a majetek ze zrušených klášterů či finanční obnos, který z toho vznikl, šel na podporu světských charit a chudobinců a nadací založených pro humanitární účely. Nad správou nadací dohlížela státní vláda.⁵⁵

Od 18. století probíhá v českých zemích proces sekularizace, tj. zesvětšování dříve církevních hodnot a majetku a dochází k vytváření a k rozvoji spolkové činnosti. Stát nabývá na významu a občanské aktivity se v dobové literatuře i spisech objevují pod pojmy korporace, spolek, matice, beseda, měšťanská beseda, klub, jednota, společenstvo, obec,

⁵² Neziskové organizace. Neziskovky.cz [online]. Praha [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <https://www.neziskovky.cz/clanky/511/fakta/>

⁵³ FRIČ, Pavol, GOULLI, Rochdi. Neziskový sektor v České republice. 1. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2001, s. 17. ISBN 80-86432-04-1

⁵⁴ FRIČ, Pavol, GOULLI, Rochdi. Neziskový sektor v České republice. 1. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2001, s. 17. ISBN 80-86432-04-1

⁵⁵ TŮMA, Oldřich, Počátky neziskového sektoru v Českých zemích. Str. 13. In: Sborník textů mezinárodního srovnávacího projektu Johns Hopkins University, CNP, ISS, Praha, říjen, 1999

grémium, asociace, svaz, společnost, fond, sdružení, hromada, sbor, kolegium, aliance, řád, kongregace, komunita, kasino, ústav, akciová společnost, družstvo, syndikát, pořádek, koalice a mnohé další, dá se zde hovořit o rozrostení tohoto odvětví, a dle spolkového katastru pražského policejního ředitelství na území Prahy se evidovalo v letech 1895 – 1951 na 18 000 spolků a jim na roveň postavených organizací a sdružení.⁵⁶

V období roku 1918 se, se založením 1. Československé republiky, aktivity v oblasti neziskového sektoru vyvíjely na národním principu, to znamená, že se nezávisle na sobě utvářely spolky německé, české, židovské, polské atd.

S nástupem německé okupace v roce 1938, která vyústila ve 2. světovou válku, došlo k pozastavení vývoje v oblasti neziskového sektoru. Okupační režim mnohé neziskové organizace zrušil a ty, které zbyly, přeorganizoval na přísně centralizované instituce sloužící státní moci. Občanská společnost a svoboda sdružovat se byla zásadně omezena a z demokracie, která zde před okupací byla nastavena, se stává totalitní stát.⁵⁷

Po skončení 2. světové války byly znovu nastoleny podmínky pro vytváření spolků a nadací, které ale neměly dlouhého trvání a dostávaly se do útlumu, protože s příchodem rokem 1948 se do popředí z těch 10 000 spolků, které byly obnoveny, dostávají spolky, jako byl Socialistický svaz mládeže, které byly předvojem pro nastolení socialistického režimu v naší zemi.⁵⁸

Po komunistickém puči v roce 1948 došlo k nastolení totalitního politického systému, přičemž sdružování občanů bylo omezeno na centrálně řízené masové organizace. Byly vytvářeny akční výbory, které pod záminkou očišťování veřejného života od reakčních a protisocialistických sil nahrazovaly volené orgány nestátních neziskových organizací. Stát konfiskoval majetek organizací, které nesplňovali myšlenku komunismu, a spolková činnost násilně zaniká a proměňuje se do „dobrovolného“ vstoupení do svazů, které měly sloužit k udržení nastoleného režimu.⁵⁹

⁵⁶ BOUKAL, Petr a Hana VÁVROVÁ. *Ekonomika a financování neziskových organizací*. 1. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2007. ISBN 978-80-245-1293-8- str. 11

⁵⁷ BOUKAL, Petr a Hana VÁVROVÁ. *Ekonomika a financování neziskových organizací*. 1. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2007. ISBN 978-80-245-1293-8- str. 11

⁵⁸ TŮMA, Oldřich. *Počátky neziskového sektoru v Českých zemích*. Str. 13. In: Sborník textů mezinárodního srovnávacího projektu Johns Hopkins University, CNP, ISS, Praha, říjen, 1999.

⁵⁹ FRÍČ, Pavol, GOULLI, Rochdi. *Neziskový sektor v České republice*. 1. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2001, s. 20. ISBN 80-86432-04-1

Občanský život byl až do revoluce v roce 1989 omezován v různých intervalech neustále. První omezování bylo do 60. let 20. století, kdy s příchodem Pražského jara v roce 1968 začali lidé projevovat své názory, začali se sdružovat do organizací, jako byl Junák a Sokol, byly uspořádány sbírkové akce (Konto SOS) a vznikaly nové politické organizace, kterými byly Klub angažovaných nestraníků, Klub 231, které byly vytvořeny reakcí na měnící se a uvolňující se režim. Následoval však vpád vojsk Varšavské smlouvy a toto krátké období bylo ukončeno.⁶⁰

Následovalo období normalizace a za větší občanskou iniciativu se ke konci režimu dá považovat vznik Charty 77, protože jakýkoli pokus o vytvoření organizace, seskupení, které nebylo po vůli režimu, bylo vystaveno represi a těmto organizacím nebyla vystavována širší podpora.⁶¹

Po uvolnění režimu v roce 1989 se začalo navazovat na bohatou tradici v oblasti neziskových organizací typu Skaut. Podmínky pro rozvoj spolkové činnosti byly obnoveny až v roce 1990, přesněji 27. března, kdy tehdejší československé Federální shromáždění přijalo zákon č. 83/1990 Sb., O Sdružování občanů, a zákon č. 84/1990 Sb., o právu shromažďovacím.⁶²

Posledním posunem v oblasti vývoje neziskového sektoru, kromě rekodifikace soukromého práva, byl vstup České republiky do Evropské unie, který přinesl možnosti v oblasti navazování mezinárodních partnerství v oblasti rozvíjení témat jako je školství, sociální pomoc či se vyskytla možnost získat a využívat fondy Evropské unie.

⁶⁰ FRIČ, Pavol, GOULLI, Rochdi. Neziskový sektor v České republice. 1. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2001, s. 20. ISBN 80-86432-04-1

⁶¹ FRIČ, Pavol, GOULLI, Rochdi. Neziskový sektor v České republice. 1. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2001, s. 20. ISBN 80-86432-04-1

⁶² BOUKAL, Petr a Hana VÁVROVÁ. Ekonomika a financování neziskových organizací. 1. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2007. ISBN 978-80-245-1293-8- str. 11

2.1 Rekodifikace soukromého práva

1. 1. 2014 došlo k rekodifikaci soukromého práva, jehož součástí je nový Občanský zákoník a Zákon o obchodních korporacích, který nahradil dosavadní Obchodní zákoník.

Nejrozsáhlejší formou neziskových organizací v té době byla občanská sdružení, která po 1. 1. 2014 přestala existovat, protože v rámci rekodifikace byl zrušen i zákon č. 83/1990 Sb., o Sdružování občanů a paragrafy tohoto zákona byly přeformulovány a byly buď plně využity či smazána a vložena do NOZ (Nový občanský zákoník). Místo nich je založen institut právního spolku (zkratka z.s. – zapsaný spolek), v Občanském zákoníku najdeme vymezení spolku v §214 – 302. Kromě spolku rozeznává nová právní úprava i pobočný spolek, který je odnoží hlavního spolku, který, pokud hlavní spolek zanikne, zaniká s ním.⁶³⁶⁴

Rovněž byl zrušen zákon č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech, kdy úpravu nadací a nadačních fondů převzal v plném rozsahu nový Občanský zákoník. Nadace a nadační fondy se staly podmnožinou tzv. fundací, což je právnická osoba vytvořená majetkem vyčleněným k určitému účelu. Její činnost se váže na účel, k němuž byla zřízena.⁶⁵⁶⁶

Nadace a nadační fondy jsou sdružením majetku právě založeným za účelem podpory předem stanovených aktivit. Každá nadace je zaměřena na určitou oblast, ze které vybírá vhodné projekty a na ty pomáhá schraňovat finanční prostředky.⁶⁷

Nový Občanský zákoník zavedl v neziskovém sektoru novou právní formu a to Ústav. Tato nová forma označuje právnické osoby ustanovené za účelem provozování určité společensky nebo hospodářsky prospěšné činnosti při využití svých majetkových a osobních složek.⁶⁸

⁶³Neziskové organizace. Neziskovky.cz [online]. Praha [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <https://www.neziskovky.cz/clanky/511/fakta/>

⁶⁴ zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník - §214 - §302

⁶⁵Neziskové organizace. Neziskovky.cz [online]. Praha [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <https://www.neziskovky.cz/clanky/511/fakta/>

⁶⁶ §303 zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

⁶⁷ STEJSKAL, Jan, Helena KUVÍKOVÁ, Beáta MIKUŠOVÁ MERIČKOVÁ a Veronika LINHARTOVÁ. Teorie a praxe veřejných služeb. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017. ISBN 978-80-7552-726-4 str. 156

⁶⁸ §402 zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

Existující obecně prospěšné společnosti mohou po 1. lednu 2014, kdy byl zrušen zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech, i nadále fungovat dle zrušeného zákona, i když jej nahradila nová úprava s označením Ústav. Neplatí pro ně tedy povinnost transformace, ale již není možné zakládat nové. Nicméně se změnou zákona je pro ně otevřena možnost transformace na ústav nebo sociální družstvo.⁶⁹

Sociální družstvo je novou právní formou upravenou dle zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích a slouží zejména k rozvoji sociálního podnikání. Družstva fungují na neziskovém principu, nedochází v nich totiž např. ke zhodnocování vkladů, ale slouží především k sociální a pracovní integraci znevýhodněných osob. Sociální družstvo dle definice §758 zákona č. 90/2012 Sb., zákon o obchodních korporacích:

„sociálním družstvem je družstvo, které soustavně vyvíjí obecně prospěšné činnosti na podporu sociální soudružnosti za účelem pracovní a sociální integrace znevýhodněných osob do společnosti s přednostním uspokojováním místních potřeb a využíváním místních zdrojů podle místa sídla a působnosti sociálního družstva, zejména v oblasti vytváření pracovních příležitostí, sociálních služeb a zdravotní péče, vzdělání, bydlení a trvale udržitelného rozvoje.“⁷⁰

Evidované právnické osoby (církvní neziskové organizace) se nadále řídí podle zákona č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech. Zájmová sdružení právnických osob, vzniklá dle zákona 40/1964 Sb., se nadále řídí tímto zákonem, nová však již nelze zakládat. Zájmová sdružení mají možnost změnit svou právní formu na spolek.⁷¹

Dle zákona č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob, je zřízen veřejný rejstřík, do kterého se na podobném principu, jako v minulosti do rejstříku obchodního, zapisují všechny právnické osoby.⁷²

⁶⁹ Neziskové organizace. Neziskovky.cz [online]. Praha [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <https://www.neziskovky.cz/clanky/511/fakta/>

⁷⁰ citace dle §758 zákona č. 90/2012 Sb. zákon o obchodních korporacích

⁷¹ MERLÍČKOVÁ RŮŽIČKOVÁ, Růžena. *Neziskové organizace: vznik, účetnictví, daně*. Jedenácté. Praha: ANAG, 2011. ISBN 978-80-7263-675-4 - str. 10

⁷² Neziskové organizace. Neziskovky.cz [online]. Praha [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <https://www.neziskovky.cz/clanky/511/fakta/>

V současné době po rekodifikaci soukromého práva v České republice existují následující typy neziskových organizací⁷³:

- spolek, přidružený spolek
- obecně prospěšné společnosti
- ústavy
- nadace
- nadační fondy
- evidované právnické osoby (církve a církevní společnosti)

V příloze číslo 3. lze nalézt tabulku se srovnáním původní a nynější situace u vybraných neziskových organizací.

⁷³ Neziskové organizace. Neziskovky.cz [online]. Praha [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <https://www.neziskovky.cz/clanky/511/fakta/>

3. Obecné právní náležitosti k chodu neziskové organizace

Neziskový sektor je doménou osob právnických, i když nevýdělečným subjektem se může stát i osoba fyzická, právnická osoba se určuje dle ustanovení §18 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, kde je stanoveno, že:

„Osoba je fyzická nebo právnická“⁷⁴

Následuje ustanovení §20 téhož zákona:

„Právnická osoba je organizovaný útvar, o kterém zákon stanoví, že má právní osobnost, nebo jehož právní osobnost zákon uzná. Právnická osoba může bez zřetele na předmět své činnosti mít práva a povinnosti, které se slučují s její právní povahou.“⁷⁵

3.1 Vznik právnické osoby

Ustavení právnické osoby se řídí dle §122:

„Právnickou osobou lze ustanovit zakladatelským právním jednáním, zákonem, rozhodnutím orgánu veřejné moci, popřípadě jiným způsobem, který stanoví jiný právní předpis.“⁷⁶

Vznik právnické osoby se řídí dle §126:

Odstavec 1: *„Právnická osoba vzniká dnem zápisu do veřejného rejstříku.“*

Odstavec 2: *„Je-li právnická osoba zřízena zákonem, vzniká dnem nabytí jeho účinnosti, nestanoví-li zákon den pozdější.“*

Zakladatelským právním jednáním se zde myslí uvedení názvu, sídla právnické osoby, přesným určením předmětu činnosti a určením statutárního orgánu, který za orgán jedná a zastupuje ho navenek, jak se právnická osoba vytváří a musí určit, kdo jsou členové statutárního orgánu. To vše je nutné uvést do písemné formy.

⁷⁴ §18 zákona č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

⁷⁵ §20 zákona č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

⁷⁶ §122 zákona č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

Pokud právnickou osobu zakládá více osob najednou, tedy je více zakladatelů, je potřeba při zakládání právnické osoby přijmout stanovy anebo uzavřít jinou smlouvu.

Právnická osoba vzniká dnem zápisu do veřejného rejstříku (zapisování do toho rejstříku se řídí dle zákona č. 304/2013 Sb., zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob).⁷⁷

3.2 Účel právnické osoby

Účelem se rozumí jednání dle §144 odstavec 1:

„Právnickou osobu lze ustavit ve veřejném nebo soukromém zájmu. Tato její povaha se posuzuje podle hlavní činnosti právnické osoby.“⁷⁸

Při stanovení účelu zakládání právnické osoby se dbá na to, aby právnická osoba nebyla založena za účelem porušení základních lidských práv, neomezovala nikoho na svobodě, nepodporovala lidi k masové nenávisti. Právnická osoba, která by si jako účel svého vzniku určila podobné ustanovení dle §145, se zakazuje takovouto organizaci založit.⁷⁹

3.3 Orgány právnické osoby

§ 151 odstavec 1:

„Zákon stanoví, popřípadě zakladatelské právní jednání určí, jakým způsobem a v jakém rozsahu členové orgánů právnické osoby za ni rozhodují a navrhuji její vůli.“⁸⁰

§ 151 odstavec 2:

⁷⁷ §118 – §143 zákona č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

⁷⁸ §144 zákona č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

⁷⁹ §144 - §150 zákona č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

⁸⁰ §151 odstavec 1 zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

„Dobrá víra členů orgánu právnické osoby se přičítá právnické osobě.“⁸¹

Při určování orgánů právnických osob rozlišujeme individuální či kolektivní orgány, dle počtu členů v daném orgánu. Osoba, kterou danou pozici vykonává, musí být plně svéprávná, pokud se přijde na úpadek či na nemožnost fyzické osoby nadále rozhodovat v daném orgánu právnické osoby postupuje se dle dané právní úpravy. V kolektivním orgánu se rozhoduje ve sboru, buď za plné či alespoň za účasti většiny členů.⁸²

3.4 Zrušení a zánik právnické osoby

Zrušení právnické osoby dle §168 odstavec 1:

„Právnická osoba se zrušuje právním jednáním, uplynutím dob, rozhodnutím orgánu veřejné moci nebo dosažením účelu, pro který byla ustanovena a z dalších důvodů stanovených zákonem.“⁸³

Zánik výmazem se rozumí §185:

„Právnická osoba zapsaná do veřejného rejstříku zaniká dnem výmazu z veřejného rejstříku.“⁸⁴

Zánik likvidací se rozumí §186:

„Právnická osoba, která nepodléhá zápisu do veřejného rejstříku, zaniká skončením likvidace.“⁸⁵

Likvidace je způsob vypořádání se se zánikem právnické osoby, jejím účelem je vypořádat majetek zrušené právnické osoby (naplnit likvidační podstatu), vyrovnat dluhy

⁸¹ §151 odstave 2 zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

⁸² §151 - §167 zákona č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

⁸³ §168 zákona č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

⁸⁴ §185 zákona č. 9/2012 Sb., Občanský zákoník

⁸⁵ §186 zákona č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

věřitelům a naložit s čistým majetkovým zůstatkem, jenž z likvidace vyplyne podle zákona. Likvidaci provádí likvidátor je osoba způsobilá být členem statutárního orgánu nebo osoba, kterou stanoví soud.⁸⁶

3.5 Legislativní rámec neziskových organizací⁸⁷

Základní předpisy:

- Zákon 89/2012 Sb., občanský zákoník (NOZ)
- Zákon 90/2012 Sb., o obchodních korporacích (ZOK)
- Zákon 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob
- Zákon 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech
- Zákon 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech
- Zákon 262/2006 Sb., zákoník práce

Účetní daňové předpisy

- Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví
- Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů v aktuálním znění
- Zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech
- Zákon 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty
- Zákon 338/1992 Sb., o dani z nemovitostí
- Zákon 340/2013 Sb., o dani z nabytí nemovitých věcí
- Zákon 112/2016 Sb., o evidenci tržeb

Veřejné sbírky, loterie a tomboly, dobrovolnictví

- Zákon č. 117/2001 Sb., o veřejných sbírkách
- Zákon 202/1990 Sb., o loteriích a jiných podobných hrách
- Zákon 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě

⁸⁶ §187 - §209 zákona č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

⁸⁷ Plná znění zákonů pro neziskové organizace. *Neziskovky.cz* [online]. Praha: Nadace Neziskovky.cz, 2017 [cit. 2019-04-01]. Dostupné z: https://www.neziskovky.cz/clanky/511_559/fakta_legislativa/

Sociální služby, zaměstnávání postižených osob

- Zákon č. 108/2006 o sociálních službách
- Zákon 435/2004 Sb., o zaměstnanosti

4. Neziskový sektor a jeho financování

Pro financování neziskového sektoru je typičností vícezdrojové přijímání financí, které zaručuje určitou finanční nezávislost a také finanční udržitelnost. Financování z různých zdrojů znamená, že příjmy pocházejí např. z darů, dotací, od různých státních, soukromých či domácích nebo zahraničních sponzorů. Pokud by byla organizace závislá jen na jednom z těchto vícezdrojových příjmů, její existence by mohla být ohrožena.⁸⁸

Základním předpokladem pro dlouhodobou udržitelnost a pro dlouhodobé fungování neziskové organizace je, bez rozdílu, zda se jedná o veřejný či soukromý subjekt, zabezpečení jejího financování v dostatečné a úměrné výši tak, aby byla organizace mohla fungovat v delším intervalu než jeden rok.⁸⁹

Každý subjekt musí určitým způsobem získávat zdroje na pokrytí svých nákladů a na své fungování a stále mít finance na výkon své činnosti, kterou vyvíjí. Neziskové organizace jsou v tomto ohledu, jak již bylo uvedeno výše, jedinečné a mají důležité principy financování.

4.1 Vícezdrojovst

Prvním je vícezdrojovst, kdy systém získávání financí tkví ve využívání více zdrojů financování NO, s cílem předejít závislosti na jednom zdroji a předejít tak krizi a dalším negativním důsledkům. Důvod vícezdrojovst spočívá v důvodu, že většina externích dárců – donátorů – není ochotná hradit celkové náklady konkrétního projektu či provozu organizace.⁹⁰

Každá činnost neziskové organizace musí být kryta zdroji použitelnými na financování konkrétní aktivity. Existují teorie klasifikace zdrojů financování podle různých kritérií, která naleznete v přílohovém rozpisu č. 4.

⁸⁸ SKOVAJSA, Marek. Občanský sektor: organizovaná občanská společnost v České republice. 1. vydání. Praha: Portál, 2010. s. 158. ISBN 978-80-7367-681-0

⁸⁹ STEJSKAL, Jan, Helena KUVÍKOVÁ, Beáta MIKUŠOVÁ MERIČKOVÁ a Veronika LINHARTOVÁ. Teorie a praxe veřejných služeb. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017. ISBN 978-80-7552-726-4 – str. 141

⁹⁰ STEJSKAL, Jan, Helena KUVÍKOVÁ, Beáta MIKUŠOVÁ MERIČKOVÁ a Veronika LINHARTOVÁ. Teorie a praxe veřejných služeb. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017. ISBN 978-80-7552-726-4 – str. 141

4.2 Samofinancování a fundraising

Druhým principem financování neziskových organizací je způsob získávání jak finančních, tak nefinančních zdrojů pro výkon své činnosti. Ty organizace může vytvořit vlastními silami, vlastními kapacitami či může získat zdroje z vnějšího prostředí.

Pokud dokáže organizace produkovat příjmy z vlastní činnosti, rozumí se tím například prodej produktů (hospodářských či řemeslných), příjmy za nakládáním s hmotným a nehmotným majetkem, tak hovoříme o schopnosti organizace se samofinancovat.⁹¹

Pojem samofinancování není plně právně zakotven a nemá přesnou definici, dá se na něj nahlížet ze dvou perspektiv. Z užšího hlediska lze nahlížet na samofinancování jako na podnikatelskou či jinou hospodářskou činnost organizace. Ze širšího hlediska nahlížíme na samofinancování jako na diverzifikaci zdrojů organizace. S přihlédnutím k těmto náhledům se dá samofinancování určit jako důležitá jednotka v oblasti udržitelnosti a nezávislosti neziskové organizace. Čím vyšší je míra samofinancování, s přihlédnutím k financování z vlastních zdrojů, nebereme v úvahu dotační příspěvky, tím vyšší je míra nezávislosti organizace a s tím vyšší samostatnost v oblasti rozhodování o směřování svých aktivit.

Součástí samofinancování je i doplňková činnost – výdělečná aktivita, neboli pronájem vlastního majetku a sponzoring k získání dodatečných prostředků, které musí být použity na realizaci hlavní činnosti. Tyto aktivity, ke kterým není primárně určena, musí ale do svého fungování zapojit, aby si udržela nezávislost a stabilitu dané organizace.⁹²

Fundraising je činnost, kdy je nezisková organizace v rámci samofinancování odkázána na získávání externích zdrojů. Je další základní princip získávání financí v neziskovém sektoru, který se nevyskytuje nikde jinde. Aktivity fundraisingu se spoléhají na filantropii oslovovaných dárců a v ideálním případě by organizace měla mít ambici vytvářet s těmito dárci dlouhodobá partnerství. Pokud je fundraisingová metoda úspěšná, je jejím

⁹¹STEJSKAL, Jan, Helena KUVÍKOVÁ, Beáta MIKUŠOVÁ MERIČKOVÁ a Veronika LINHARTOVÁ. Teorie a praxe veřejných služeb. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017. ISBN 978-80-7552-726-4 – str. 143

⁹²STEJSKAL, Jan, Helena KUVÍKOVÁ, Beáta MIKUŠOVÁ MERIČKOVÁ a Veronika LINHARTOVÁ. Teorie a praxe veřejných služeb. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017. ISBN 978-80-7552-726-4 – str. 143

výsledkem získání dodatečných finančních prostředků, získání věcných darů, know-how a další.⁹³

4.3 Neziskovost

V neziskovém sektoru se vytvořené příjmy anebo zisk nemohou využít na obohacení vlastníků organizace nebo členské základny. Neziskový princip je základem financování neziskových organizací. Všechny příjmy se musí využít na úhrad nákladů činností souvisejících s plněním poslání dané organizace. Jakákoli doplňková činnost organizace a jakýkoli zisk z ní plynoucí musí být použit na hlavní neziskovou činnost organizace.⁹⁴

Novodobý tlak společnosti na organizace jednat dle pravidel a s výskytem nespočtu neziskových organizací, které místo neziskovosti lpí na tržní ekonomice, je dnes kladen veliký důraz na transparentnost dané organizace, jinými slovy to znamená, že působení organizací, které umožňuje zainteresovaným stranám stále sledovat rozhodnutí a další aktivity, používání finančních zdrojů, toto je nejčastěji uveřejňováno prostřednictvím tiskových, výročních zpráv a na webových stránkách dané organizace.⁹⁵

4.4 Osvobození od daní⁹⁶

Tento princip by měl být zakotven a přijat jako pozitivní událost ve všech vyspělých zemích. Má však dva směry uplatnění.

Prvním směrem je to, že se buď vztahuje na organizačně právní formu, nebo druhým směrem se vztahuje na činnosti poskytované organizací bez ohledu na právní formu.

Tři základní daňové toky pro finanční prostředky do a z neziskových organizací

⁹³STEJSKAL, Jan, Helena KUVÍKOVÁ, Beáta MIKUŠOVÁ MERIČKOVÁ a Veronika LINHARTOVÁ. Teorie a praxe veřejných služeb. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017. ISBN 978-80-7552-726-4 – str. 144

⁹⁴STEJSKAL, Jan, Helena KUVÍKOVÁ, Beáta MIKUŠOVÁ MERIČKOVÁ a Veronika LINHARTOVÁ. Teorie a praxe veřejných služeb. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017. ISBN 978-80-7552-726-4 – str. 144

⁹⁵STEJSKAL, Jan, Helena KUVÍKOVÁ, Beáta MIKUŠOVÁ MERIČKOVÁ a Veronika LINHARTOVÁ. Teorie a praxe veřejných služeb. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017. ISBN 978-80-7552-726-4 – str. 145

⁹⁶STEJSKAL, Jan, Helena KUVÍKOVÁ, Beáta MIKUŠOVÁ MERIČKOVÁ a Veronika LINHARTOVÁ. Teorie a praxe veřejných služeb. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017. ISBN 978-80-7552-726-4 – str. 145

- a) osvobození od Finančních toků NO od daní (tzv. tax exemption)
- b) úlevy na daních No (tzv. tax credit)
- c) úlevy na daních přispěvatelům (donátorům, tzv. tax benefit)

V rámci osvobozování od daní a s přihlédnutím k výše uvedeným daňovým tokům se v prvním toku rozumí a nejčastěji používá osvobození příjmů z hlavní a podnikatelské činnosti NO od daně z příjmů právnických osob. Další položkou je pak osvobození od majetkových daní, jako jsou daně z nemovitostí, a daně z přidané hodnoty.

V rámci druhého z uvedených principů, tzv. tax credit, je aplikován tak, že Nezisková organizace je daňovým poplatníkem, žádné finanční toky nejsou osvobozeny od daně, ale z vypočítané daňové povinnosti má nezisková organizace možnost uplatnit snížení daňové povinnosti v různé výši.

Třetí z toků je chápán jako veřejná podpora soukromých osob, které poskytují NO své prostředky, donátoři mají možnost uplatnit výši příspěvku jako nezdanitelnou část základu daně nebo odčitatelnou položku.

4.5 Druhy financování neziskové organizace, zdroje financování

Veřejné financování zabezpečují instituce státní správy (ministerstva) a samosprávy, financování z veřejných rozpočtů a v rámci státní dotační politiky. Dotační politika je pro neziskové organizace velmi důležitá z hlediska optimalizace jejich dosažitelných finančních zdrojů.⁹⁷

Hlavní oblasti státní dotační politiky jsou dle výčtu: poskytování sociálních služeb, ochrana a podpora zdraví (zdrav. Postižení, senioři), ochrana životního prostředí, vzdělávání, rozvoj lidských zdrojů, rozvoj, podpora, prezentace kultury, ochrana kulturního dědictví, zapojení do programů EU, rozvoj sportu a tělovýchovy, podpora rovných příležitostí mužů a žen, podpora fungující rodiny, rozvoj dobrovolnické služby, národnostní a etnické menšiny,

⁹⁷ BOUKAL, Petr a Hana VÁVROVÁ. *Ekonomika a financování neziskových organizací*. 1. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2007. ISBN 978-80-245-1293-8. str. 37

péče o ohrožené a problémové skupiny obyvatel, ochrana spotřebitele, nájemních vztahů, pomoc řešení mimořádných a krizových situací, bezpečnost provozu, drogová problematika, informační společnost – pokud organizace splňuje v rámci svého poslání jeden z těchto výčtových stanovisek, má nárok na dosažitelnost dotací z veřejných zdrojů.⁹⁸

Mimo dotace je možné získat finance i z jiných veřejných zdrojů a to ze zdrojů souvisejících se zadáním veřejné zakázky, zdrojů, vyplývajících ze smluv o poskytování služeb, zdrojů, poskytovaných na základě zákona – zvláště církevních organizací, škol veřejných i soukromých i politických stran nebo například ze zdroje Nadačního investičního fondu.⁹⁹

Finance z neveřejného zdroje jsou poskytovány individuálními dárci, firemními dárci či tuzemskými nebo zahraničními nadacemi.

Neposlední možností získání financí jsou členské příspěvky, daňová a poplatková zvýhodnění a příjmy z vlastní činnosti.¹⁰⁰

Členské příspěvky jsou zdrojem příjmů, povětšinou, občanských sdružení. Jedná se o stabilní sumu peněz, kterou člen přispívá na chod organizace a představuje to stabilní příjem, jehož evidence zásadně nezatěžuje administrativu neziskové organizace.

Daňové a poplatkové zvýhodnění umožňuje organizacím zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, kde nestátní neziskové organizace jsou na základě tohoto zákona právníky osobami, nezřízenými za účelem podnikání, kterým stát poskytuje úlevu při zdaňování jejich činnosti. Je zde uvedena definice obecně prospěšného účelu, na něj je možné poskytovat dary s daňovou úlevou pro dárci.¹⁰¹

Individuální dárcovství je běžnou praxí v získávání finančních prostředků pro neziskové organizace. Bývají však příležitostné, náhodné a cash flow se nedá naplánovat.

⁹⁸ BOUKAL, Petr a Hana VÁVROVÁ. *Ekonomika a financování neziskových organizací*. 1. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2007. ISBN 978-80-245-1293-8. str. 37 - 38

⁹⁹ BOUKAL, Petr a Hana VÁVROVÁ. *Ekonomika a financování neziskových organizací*. 1. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2007. ISBN 978-80-245-1293-8. str. 38

¹⁰⁰ BOUKAL, Petr a Hana VÁVROVÁ. *Ekonomika a financování neziskových organizací*. 1. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2007. ISBN 978-80-245-1293-8. str. 38

¹⁰¹ BOUKAL, Petr a Hana VÁVROVÁ. *Ekonomika a financování neziskových organizací*. 1. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2007. ISBN 978-80-245-1293-8. str. 39

Nejvýznamnější co do významu a do množství vybraných peněz bývají kostelní, veřejné sbírky nebo uspořádání velké národní sbírky či DMS kampaně.¹⁰²

Příspěvky z rozpočtů územních samospráv jsou významným zdrojem financování neziskového sektoru. Jelikož přispívá na organizaci daný kraj či dané město, využije tyto prostředky přímo úměrně potřebě daného sociálního problému v daném regionu, tím pomáhá přímo k rozvoji daného regionu a k větší spokojenosti občanů.¹⁰³

Příspěvky ze zdrojů Evropské unie neboli finanční příspěvky ze strukturálních fondů EU nejsou typickou cílovou skupinou na nestátní neziskové organizace, ale pro státní neziskové organizace a pro určité typy veřejných vysokých škol a veřejných výzkumných institucí jsou tyto finance významným zdrojem příjmů.¹⁰⁴

Jde o prostředky ze strukturálních fondů prostřednictvím Regionálních operačních programů v jednotlivých oblastech NUTS II¹⁰⁵ (regiony ze sedmi oblastí ČR – Střední Čechy, Jihozápad, Severozápad, Severovýchod, Jihovýchod, Střední Morava, Moravskoslezsko, Praha).¹⁰⁶ Ty jsou vyhlášeny regionálními radami a administrovány příslušnými úřady těchto rad. Zde se jedná o projekty, které mají velkou investiční pohledávku a slouží pro velké organizace, menší NNO (nestátní neziskové organizace) se také můžou zapojit a využívat prostředků ze stejného zdroje s tím, že se zapojí do integrovaného programu rozvoje města, ve kterém mají sídlo.

Mezi další projekty podporované Evropskou unií jsou projekty, které mají rozvíjet mobilitu mládeže (Erasmus a další) a které jsou vyhlášované správcovskými institucemi. Environmentální či další vzdělávací programy vyhlášované resortními ministerstvy poskytují šanci získat příspěvek též.

¹⁰² STEJSKAL, Jan, Helena KUVÍKOVÁ, Beáta MIKUŠOVÁ MERIČKOVÁ a Veronika LINHARTOVÁ. Teorie a praxe veřejných služeb. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017. ISBN 978-80-7552-726-4 str. 157

¹⁰³ STEJSKAL, Jan, Helena KUVÍKOVÁ, Beáta MIKUŠOVÁ MERIČKOVÁ a Veronika LINHARTOVÁ. Teorie a praxe veřejných služeb. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017. ISBN 978-80-7552-726-4 str. 156

¹⁰⁴ STEJSKAL, Jan, Helena KUVÍKOVÁ, Beáta MIKUŠOVÁ MERIČKOVÁ a Veronika LINHARTOVÁ. Teorie a praxe veřejných služeb. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017. ISBN 978-80-7552-726-4 str. 154

¹⁰⁵ STEJSKAL, Jan, Helena KUVÍKOVÁ, Beáta MIKUŠOVÁ MERIČKOVÁ a Veronika LINHARTOVÁ. Teorie a praxe veřejných služeb. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017. ISBN 978-80-7552-726-4 str. 154

¹⁰⁶ BOUKAL, Petr a Hana VÁVROVÁ. Ekonomika a financování neziskových organizací. 1. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2007. ISBN 978-80-245-1293-8 str. 16

Závěr

V závěru této práce vyplývá, že neziskový sektor je v současné společnosti více než vyžadován, neexistuje zde žádná jinak funkční složka, která by tento prostor zaplnila a neziskový sektor, jak ho známe dnes i s nepřesnou definicí, pomáhá k naplňování základních potřeb lidem, kteří jsou nějakým způsobem znevýhodnění, nemají takové možnosti, jako jiní lidé, na své potřeby nedokáží sehnat, z různých důvodů, prostředky a bez tohoto „třetího sektoru“ bychom mohli v naší společnosti těžko používat označení demokratická společnost.

Základní myšlenkou, která se z práce vyvozuje, je, že nezisková organizace není organizace bez zisku, ale organizace, která není vytvořena za účelem vytvoření zisku, ale za účelem pomoci ostatním. Nejedná se o non-for-profit organizaci, ale o organizaci non-profit, tudíž, vše, co organizace vydělá, jde na účely, za kterými byla organizace také zřízena.

Financování neziskového sektoru je proces, při kterém se spojuje právě schopnost občana, který není přímo spojený s chodem dané neziskové organizace, se aktivně podílet na rozvoji daného projektu, a zároveň se zde střetává i státní aparát, který si je vědom toho, že neziskový sektor pomáhá výrazně šetřit státní výdaje a pomáhá mu vytvářet podklady pro sjednocení sociální ekonomiky a politiky. Zároveň stát přispívá zvláště finančně na podporu těchto organizací a poskytuje celou řadu výhod pro osoby i organizace, které se buď aktivně či pasivně chtějí podílet na rozvoji daného sektoru.

Pochopení samotného problému pochopení poslání neziskového sektoru v současné společnosti je komplexnější a složitější problém, neboť je zde spousta pododvětví a možnosti nahlížení na problémy s ním spojené, bakalářská práce tedy neobsahuje úplné pojetí daného problému, ale myslím, že otázku pojetí neziskového sektoru v současné společnosti se mi podařilo alespoň nastínit a vytvořit tím tak podklad pro další konfrontaci a vytvoření určitého rámce daného problému.

Resumé

Non-profit sector is something, what our society needs. It is fulfilling the space between public sector and business area, where we have space on social needs, which are hard to fulfill, when these two sectors are not taking any effort to make it work. Non-profit organizations are taking responsibility in helping society to grow in fields like an education, culture, sports, social care and others activities. It is taking care of our youth, and of our older.

Non-profit Organizations are important link between the state and the people and is usually the only way to help disadvantaged people in needs. It is a basis of a democratic state, that people can associate and create associations to help them meet their needs. And if this sector is missing in that state, there is a great chance that this state will be totality and shortens people's basic human rights.

This work describes the basic role of the State regarding the non-profit sphere. On the one hand, the State creates the legal framework for the existence and activity of non-profit organizations and, on the other, it provides them with financial resources which may be characterized simply as either financial support of the development of the non-profit sphere or the purchase of their services for the citizens. An important feature of the connection of the State and the non-profit sphere is the co-operation in dealing with problems that are related both to the authority of a particular department and the activity of a particular non-profit organization.

Due to a subject matter is this thesis dedicated to non-profit organizations, but it is not going into deep thesis and it is analysing main problems and taking a sight on few of the main problems as well as history and development of non-profit sector, it taking in consideration new legislation of our Civil code and business law and this thesis is creating a questions, if there is a future of non-profit sector and how this sector can grow and be sustainable to the future.

Použité zdroje

Seznam literatury:

- 1) BOUKAL, Petr a Hana VÁVROVÁ. *Ekonomika a financování neziskových organizací*. 1. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2007. ISBN 978-80-245-1293-8.
- 2) DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. *Nevýdělečné organizace v teorii*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-799-7
- 3) FRIČ, Pavol, GOULLI, Rochdi. *Neziskový sektor v České republice*. 1. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2001, s. 17. ISBN 80-86432-04-1
- 4) HYÁNEK, Vladimír. *Neziskové organizace: teorie a mýty*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5651-0
- 5) MATULAYOVÁ, Tatiana. *Motivace k dobrovolnictví*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2016. ISBN 978-80-244-5110-7
- 6) MERLÍČKOVÁ RŮŽIČKOVÁ, Růžena. *Neziskové organizace: vznik, účetnictví, daně*. Jedenácté. Praha: ANAG, 2011. ISBN 978-80-7263-675-4
- 7) STEJSKAL, Jan. *Ekonomika neziskové organizace*. Praha, Pardubice: Junák - svaz skautů a skautek ČR; Koalice nevládek Pardubicka, 2010. ISBN 978-80-86825-55-7
- 8) STEJSKAL, Jan, Helena KUVÍKOVÁ, Beáta MIKUŠOVÁ MERIČKOVÁ a Veronika LINHARTOVÁ. *Teorie a praxe veřejných služeb*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017. ISBN 978-80-7552-726-4
- 9) TETŘEVOVÁ, Liběna. *Veřejná ekonomie*. Praha: Professional Publishing, 2008. ISBN 978-80-86946-79-5.
- 10) TŮMA, Oldřich. *Počátky neziskového sektoru v Českých zemích*. In: Sborník textů mezinárodního srovnávacího projektu Johns Hopkins University, CNP, ISS, Praha, říjen, 1999

Internetové zdroje:

- 1) Charakteristika dobrovolnictví. NICM: Národní informační centrum pro mládež [online]. Praha: NICM, 2018 [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <http://www.nicm.cz/dobrovolnictvi-charakteristika>
- 2) Neziskové organizace. Neziskovky.cz [online]. Praha [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <https://www.neziskovky.cz/clanky/511/fakta/>
- 3) Neziskový sektor. CZECH.cz: Vše o dobrovolnictví, dobrovolnících a dobrovolnických programech [online]. Praha: Ministerstvo Zahraničí, 2009, 2006 [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <http://www.czech.cz/cz/Podnikani/Ekonomicka-fakta/Neziskovy-sektor>
- 4) Přehled státních podniků v zakladatelské působnosti MPO. Ministerstvo průmyslu a obchodu [online]. Praha: MPO, 2005, 30.11.2018 [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/rozcestnik/ministerstvo/o-ministerstvu/statni-podniky/prehled-statnich-podniku-v-zakladatelske-pusobnosti-mpo--142284/>

- 5) Program Pět P. HEST: Vše o dobrovolnictví, dobrovolnících a dobrovolnických programech [online]. Praha: HESTIA, 2018 [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <http://www.hest.cz/cz/co-delame/program-pet-p>
- 6) SLOVÁKOVÁ, Barbora. Zájmová sdružení právnických osob ve světle nového občanského zákoníku. Epravo.cz [online]. Praha: epravo.cz, 2012, 11.10.2012 [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/zajmova-sdruzeni-pravnicky-ch-osob-ve-svetle-noveho-obcanskeho-zakoniku-85632.html>
- 7) VRBSKÁ, Alena. Účetní a daňová specifika hospodaření vybraného sportovního klubu [online]. Plzeň, 2013 [cit. 2019-03-30]. Bakalářská práce. Západočeská univerzita. Vedoucí práce Ing. Jitka Zborková. Dostupné z: <https://otik.zcu.cz/bitstream/11025/7231/1/bakalarska%20prace.pdf>
- 8) Welfare state. Encyclopaedica Britannica [online]. Great Britain: Encyclopædia Britannica, 2019 [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/welfare-state>

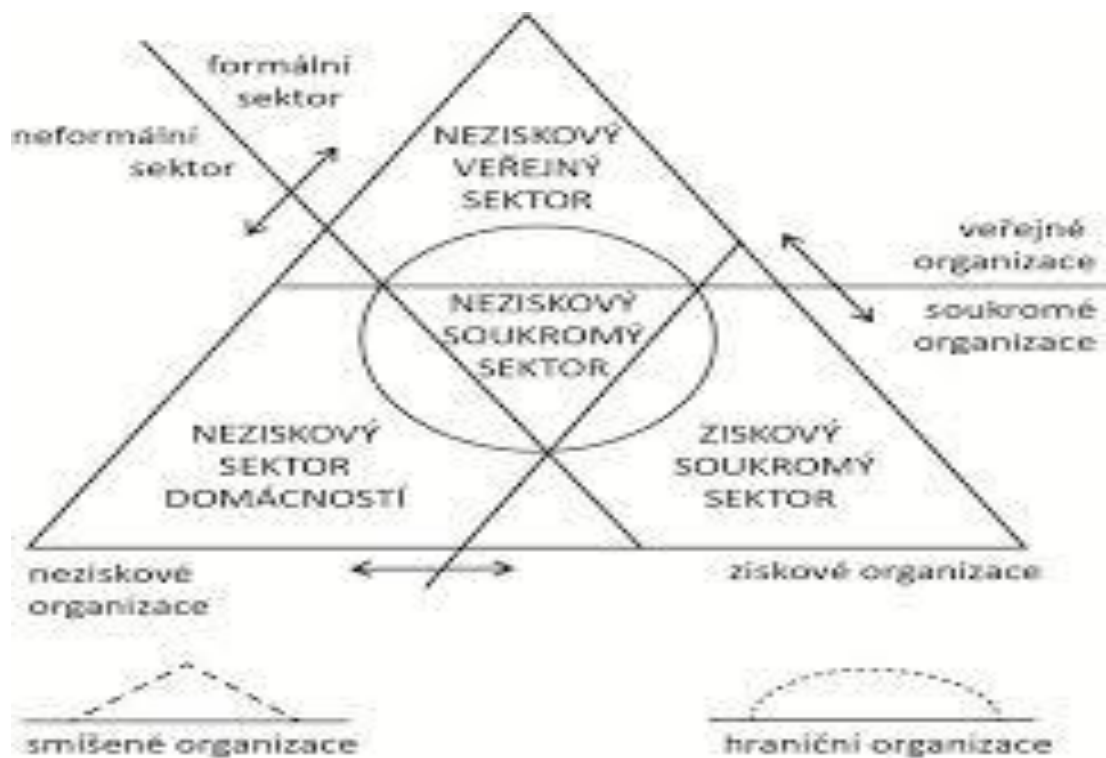
Ústavní zákony a zákony:

- 1) Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
- 2) Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- 3) Zákon č. 304/2013 Sb., zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob
- 4) Zákon č. 90/2012 Sb., zákon o obchodních korporacích
- 5) Zákon č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech

Seznam příloh:

- 1) Členění národního hospodářství podle Pestoffa
- 2) Právní instituty a jejich institucionální pokrytí
- 3) Srovnání původní a nynější situace u vybraných neziskových organizací

1) Členění národního hospodářství podle Pestoffa:

Zdroj: VRBSKÁ, Alena. Účetní a daňová specifika hospodaření vybraného sportovního klubu [online]. Plzeň, 2013 [cit. 2019-03-30]. Bakalářská práce. Západočeská univerzita. Vedoucí práce Ing. Jitka Zborková. Dostupné z: <https://otik.zcu.cz/bitstream/11025/7231/1/bakalarska%20prace.pdf>

2) Právní instituty a jejich institucionální pokrytí

Právní institut	Institucionální pokrytí
Státní zájem	Státní instituce
Veřejný zájem	Veřejná správa veřejněprávní instituce
Veřejně prospěšný účel	Instituce veřejné správy Veřejnoprávní instituce Soukromé neziskové organizace (Někdy též) podnikatelský sektor Domácnosti
Vzájemně prospěšný účel	Soukromé Neziskové organizace Podnikatelský sektor Domácnosti

Zdroj: STEJSKAL, Jan, Helena KUVÍKOVÁ, Beáta MIKUŠOVÁ MERIČKOVÁ a Veronika LINHARTOVÁ. Teorie a praxe veřejných služeb. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017. ISBN 978-80-7552-726-4

3) Srovnání původní a nynější situace u vybraných NNO (nestátních neziskových organizací)

Název právní normy	Původní právní norma	Aktuálně účinná právní úprava
Občanské sdružení – nově spolek organizační jednotka občanského sdružení – nově pobočný spolek	Zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů	NOZ
Obecně prospěšná společnost	Zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech a o změně a doplnění některých zákonů	Zákon byl zrušen bez náhrady
Politické strany a politické hnutí	Zákon č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích, ve znění pozdějších předpisů	Zákon č. 42/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích, ve znění pozdějších předpisů
Církev a náboženské společnosti	Zákon o církvích a náboženských společnostech	Zákon o církvích a náboženských společnostech
Zájmová sdružení právnických osob	Občanský zákon z roku 1964	Příslušný paragraf byl zrušen bez náhrady

Zdroj: DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. Nevýdělečné organizace v teorii. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-799-7 str. 27 - 28